

НАСТАВНО НАУЧНОМ ВЕЋУ ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА У НИШУ

Одлуком Наставно-научног већа Филозофског факултета у Нишу, број 107/1-4-01 од 23. марта 2016. године, именована је Комисија за оцену и одбрану урађене докторске дисертације под насловом **„Синдром сагоревања, психосоматско реаговање, мотивација за постигнућем и димензије личности код запослених на руководећим и неруководећим радним местима“** кандидата магистра Слободанке Цветковић у саставу:

др Зорица Марковић, ванредни професор, Филозофски факултет у Нишу (ментор)
др Снежана Стојиљковић, редовни професор, Филозофски факултет у Нишу
др Петар Костић, редовни професор у пензији, Филозофски факултет у Косовској Митровици
др Александра Костић, редовни професор, Филозофски факултет у Нишу
др Миодраг Миленовић, доцент, Филозофски факултет у Нишу

Комисија је прегледала урађену докторску дисертацију и сходно одредбама Статута Филозофског факултета у Нишу, подноси Наставно-научном већу следећи

ИЗВЕШТАЈ**Подаци о кандидату**

Слободанка Цветковић рођена је 7.09.1979.године у Дервенти, БиХ. Завршила је четворогодишње студије психологије, по старом програму, са просечном оценом 9,59 одбравивши дипломски рад под називом „Однос субјективне процене умора радника и задовољства послом“ (19.11.2003. године, Филозофски факултет у Нишу), када је од стране Филозофског факултета у Нишу била проглашена најбољим дипломираним студентом, на својој студијској групи у шк. 2003/2004. години. Такође, исте године проглашена је са најуспешнијег студента Филозофског факултета у Нишу.

Магистарску тезу под називом "Димензије личности, мотив за постигнућем, стрес, задовољство послом и умор код запослених у основном и високом образовању" одбранила је у оквиру научног подручја психологије рада. Последипломске студије је завршила просечном оценом 10.

Последњих једанаест година успешно се бави проблемима психологије рада у интернационалној компанији Philip Morris Services doo Beograd. Поседује следеће стручне сертификате: SHL Buissines Ocupational Psychology - Motivational Questionnaire; SHL

1. Оцена докторске дисертације

Обим и структура докторске дисертације

Садржај докторске дисертације је изложен на 223 стране и подељен је на 4 велике целине *Теоријски оквир, Методолошки приступ проблему истраживања, Литература и Прилози*. Рад садржи 50 табела и 5 слика, и 241 библиографску јединицу.

У свом докторском истраживању, кандидат, мр Слободанка Цветковић, проучава разлике у погледу изражености синдрома сагоревања, тенденције ка психосоматском реаговању, мотивације за постигнућем и димензија личности (применом петофакторског модела личности) између запослених на руководећим и неруководећим радним местима.

У оквиру целине *Теоријски оквир* кандидаткиња приказује кључне феномене истраживања: *синдром сагоревања, тенденцију ка психосоматском реаговању, мотивацију за постигнућем, петофакторски модел личности и руковођење*.

У оквиру дела *Синдром сагоревања* кандидат наводи разумевање овог феномена од стране различитих аутора уз истицање доминантног концепта на коме базира овај рад – концепт Кристине Маслач чија истраживања спадају у најсистематичнији приступ синдрому сагоревања уз истицање његова три нивоа појављивања: емоционалне исцрпљености (ментални и емоционални замор), циничности у односу на вредности рада, као и професионалну ефикасност. Кандидат повезује синдром сагоревања на раду са врстама професије и са разликама на радним местима запослених на руководећим позицијама и запослених ван руководећих позиција

Кандидат наводи у оквиру теоријских концепата и *тенденцију ка психосоматском реаговању* коју такође и испитује у истраживачком делу дисертације. Бројна истраживања показују да су стрес и синдром сагоревања значајни узрочници различитих физичких и психичких болести појединача. Тако успешно савладавање стресних ситуација значи адекватно прилагођавање и зависи од особина личности, стеченог искуства, конституционалних предиспозиција, социјалне подршке и општег здравственог стања организма. Супротно томе, недовољност субјективних снага у савладавању хроничних или акутних стресних ситуација и тешкоће које објективно постоје изазивају анксиозност и регресивне механизме прилагођавања који могу довести до психосоматских поремећаја

Синдром сагоревања кандидат доводи у везу и са *мотивом за постигнућем*, који се у теоријском разматрању најпре сагледава из угла Мек Клеландове теорије да би се испитивање спровело применом савременог концепта и теста Франческо и сарадника.

Према поменутиим ауторима постоје Франческо, Михић и Бала (2002) говори се о и четири компоненте ове сложене мотивационе диспозиције: такмичење са другим људима, истрајност у остваривању циљева, остваривање циља као извор задовољства и оријентација ка планирању.

Кандидат је приликом испитивања синдрома сагоревања узео у обзир и димензије личности, истичући да је за настанак синдрома сагоревања на раду, поред утицаја фактора радног окружења, од изразитог значаја и сама личност. Димензије личности дефинисане су сагласно *Петофакторском моделу личности* Косте и МекКреа (1992) који сматрају да особине личности имају важну улогу у покретању понашања и укупном функционисању личности.

У теоријском делу кандидаткиња се бави и *руковођењем*, одређујући појам вођства уз навођење различитих теоријских модела. Рад се бави испитивањем различитих стилова руковођења применом Фидлеровог контингенцијског модела који разликује два типа руковођења – пермисивни или недирективни стил руковођења и директивни стил руковођења.

У оквиру *Методолошког приступа* најпре је приказан *општи проблем истраживања* који је кандидат одредио као испитивање разлика у погледу изражености синдрома сагоревања, тенденције ка психосоматском реаговању, мотивације за постигнућем и димензија личности између запослених на руководећим и неруководећим радним местима. Такође, у свом истраживању испитује и:

- да ли се руководиоци са различитим стилем руковођења разликују у односу на степен изражености основних варијабли;
- да ли постоји повезаност између синдрома сагоревања на послу, са једне стране, и тенденције ка психосоматском реаговању, мотивације за постигнућем и димензија личности испитаника, са друге стране;
- да ли постоји повезаност између основних варијабли истраживања, и то: између тенденције ка психосоматском реаговању и мотивације за постигнућем, тенденције ка психосоматском реаговању и димензија личности као и између мотивације за постигнућем и димензија личности испитаника;
- да ли постоје разлике у степену изражености основних варијабли код запослених на руководећим и неруководећим радним местима с обзиром на социодемографске варијабле (пол и дужину радног стажа).

Тестирана је једна општа и 21 посебна хипотеза.

Прикупљање података је спроведено уз помоћ више мерних *инструмената* које је кандидат детаљно описао, и то:

Maslach Burnout Inventory – General Survey (MBI-GS), (Schaufeli, Leiter, Maslach, & Jackson, 1996) – који мери односе испитаника према послу на континууму од ангажовања до сагоревања. Ангажовање подразумева усмереност ка постигнућима и увереност у личну ефективност. Насупрот томе, изгарање подразумева стање исцрпљености у коме појединац показује циничност у односу на вредности рада и сумњу у властите способности у остваривању постигнућа. Садржи три субскеале: Емоционална исцрпљености, Цинизам и Професионална ефикасност.

КОН 6-ХИ (Момировић, Волф и Џамоња, 1992) - део кибернетичке батерије конативних тестова КОН 6 мери тенденцију ка психосоматском испољавању. ХИ је регулатор органских функција чији поремећаји изазивају функционалне поремећаје основних органских система.

МОП 2002 (Франческо, Михаић и Бала, 2002) – упитник за мерење мотива за постигнућем. Садржи четири субскеале: Остваривање циља као извор задовољства, Оријентација ка планирању, Истрајност у остваривању циља, Такмичење са другима.

НЕО ПИ-Р инвентар личности (Кнежевић и сар., 2004) - представља операционализацију Петофакторског модела личности који је адаптиран за коришћење на српској популацији. Инвентар процењује степен изражености 5 широких домена личности и то Неуротицизам, Екстраверзија, Овореност ка искуству, Сарадљивост и Савесност, од којих сваки има по шест ужих црта, што износи укупно 30 субскеала.

Фидлеров ЛПЦ тест - (Fiedler, 1967) - намењен је процени два основна стила руковођења: пермисивни или недирективни и директивни стил руковођења.

Истраживање је извршено *на узорку* од 266 испитаника.

Резултати истраживања (представљени на 122 стране) приказани су у односу на општу и на посебне хипотезе. Дискусија резултата представљена је у неколико целина, што заједно са начином представљања резултата омогућава прегледност и лакше сналажење читаоца. Такође рад у себи садржи и 50 табела, од којих се већина односи на резултате истраживања чиме се олакшава читање добијених резултата. Дискусија и тумачење резултата указују на труд кандидата да критички, озбиљно и савесно размотри налазе свог истраживања. Кандидат је тумачећи резултате истраживања показао објективност, критичко мишљење и свест о практичним импликацијама али и извесним ограничењима истраживања. Докторско истраживање Слободанке Цветковић фокусирано је на испитивање разлика у погледу изражености синдрома сагоревања, тенденције ка психосоматском реаговању, мотивације за постигнућем и димензија личности (из петофакторског модела) између запослених на руководећим и неруководећим радним местима. Резултати показују да нису нађене статистички значајне разлике у изражености укупног сагоревања на послу између руководилаца и извршилаца. Међутим, утврђене су статистички значајне разлике на скалама исцрпљености и цинизма: руководици су показали већи степен исцрпљености, док су извршиоци показали већи степен цинизма. Што се тенденције ка психосоматском реаговању тиче, и на подгрупи руководилаца и

подгрупи извршилаца добијене су нешто више вредности од просечних. Такође, кандидаткиња је добила низ индикативних резултата, имајући у виду да је испитала преко 20 хипотеза, које је врло прегледно представила.

Теоријска и методолошка заснованост дисертације

Кандидат је проблем разматрала кроз одговарајући теоријски контекст, налазећи везу међу феноменима које је у истраживачком делу испитивала. Теоријски оквир садржи релевантна одређења сваког важног феномена наведеног у самом нацрту истраживања: синдрома сагоревања, тенденције ка психосоматском реаговању, мотивације за постигнућем, стила руковођења и димензија личности. Такође, наводе се и значајни резултати и прикази радова других аутора везаних за испитиване феномене. Теоријска одређења испитиваних феномена приказана су систематично, конзистентно и обухватно.

Методолошки оквир је добро постављен. Истраживање је коректно изведено, а подаци истражени одговарајућим статистичким поступцима. Резултати истраживања приказани су систематично, прегледно и поступно.

2. Оцена научног доприноса дисертације

Научни допринос урађене докторске дисертације кандидата мр Слободанке Цветковић огледа се у унапређењу сазнања о присутности синдрома сагоревања међу запосленима у радним организацијама. Поред бољег разумевања степена изражености сагоревања на раду и његових аспеката, односно емоционалне исцрпљености, цинизма и професионалне ефикасности, овај рад доприноси и увећању сазнања о повезаности сагоревања на раду са мотивацијом за постигнућем запослених, тенденцијом ка психосоматским реакцијама, као и са релативно стабилним особинама личности. И поред доминантне заинтересованости за синдром сагоревања, рад доприноси унапређењу разумевања узајамне повезаности између мотивације за постигнућем, тенденције ка психосоматском реаговању и димензија личности запослених.

Практичне импликације добијених резултата односе се, пре свега, на утврђивање начина испољавања синдрома сагоревања на раду код запослених на различитим нивоима хијерархијске организационе структуре у односу на које се могу применити различите мере превенције синдрома сагоревања у радном окружењу, или допринети умањењу већ присутних знакова сагоревања на раду. Овим се свакако може допринети унапређењу здравља савременог запосленог човека, увећању његове мотивације и задовољства на раду. И на крају, на овај начин се посредно доприноси успешности радне организације, односно њене економске добити.

3. Закључак и предлог

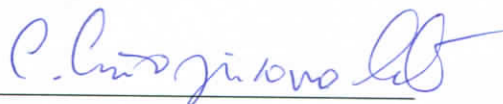
Докторска дисертација кандидата Слободанке Цветковић урађена је у складу са стандардима научне методологије у психологији и академског писања. Представља вредан и добро организован научни текст који објективно и у потпуности приказује спроведено истраживање. Добијени резултати имају одговарајућу теоријску и практичну вредност. Чланови комисије предлажу Наставно-научном већу Филозофског факултета у Нишу да прихвати позитивну оцену урађене докторске дисертације и одобри мр Слободанки Цветковић јавну одбрану дисертације.

23.05. 2016. год

Комисија

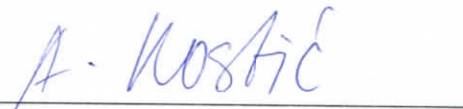
Др Зорица Марковић, ванр. проф. (ментор)
Филозофски факултет у Нишу

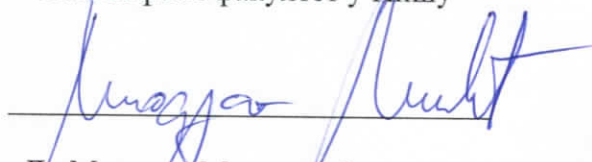
Др Снежана Стојиљковић, ред. проф.
Филозофски факултет у Нишу

Др Петар Костић, ред. проф. (у пензији)
Филозофски факултет у Косовској Митровици

Др Александра Костић, ред. проф.
Филозофски факултет у Нишу

Др Миодраг Миленовић, доц.
Филозофски факултет у Нишу